

Könyvtárak a közoktatás szolgálatára

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tudósítás kettős funkciójú könyvtárakról, ÁMK-król

Annak ellenére, hogy a kistelepülések megyénkben (különösen a szatmári-beregi aprófalvas részeken) első perctől különösen nagy jelentőséget tulajdonítottunk az integrált intézményeknek (1979-ben Nyírkércsen épült az első) – a rendszerváltást követő átalakulások miatt nincs pontos adatunk, az intézmények számára.

A korábbi években a távlati fejlesztési tervben alközponti vonzáskörzetenként és településekre lebontva voltak pontos adataink. Miután előbb megszűntek az alközpontok hálózatgazdászati funkciói, majd a megyei könyvtár módszertani osztálya is – a települések több mint kétharmadával (főleg a legkisebb és távolabbi településekkel) nincs érdemi kapcsolatunk. Az egyetlen hálózatgazdászati-tanácsadói könyvtárosi munkakör csak a legnagyobb 70-80 könyvtári egységre terjedhet ki – a legjobb esetben is.

A statisztikailag még mért utolsó adatok 1989-ből származnak. Ekkor *ÁMK szervezetben működött 11 intézmény* (nagyközségi-községi székhelyen), kettős funkciójuként 48 könyvtár (2 városi, 18 nagyközségi, 28 községi intézményként). Az elmúlt 2-3 év „lemorzsolódási” folyamata elsősorban az ÁMK típusúakat tizedelte. Főleg az önkormányzatok függetlenedési (hatalmi?) törekvései miatt (nem minden önkormányzat tudja elviselni az ÁMK intézmények – főként pénzügyi – önállóságát) –, valamint az iskolákban végbement személcserék, „értékmódosulások” következtében. Sajnos mind jobban meghatározóvá válik az intézmények fenntartási (elsősorban fűtési) költségeinek a növekedése, a fizetőképes kereslet hiánya is.

Különösen érvényes ez a hatalmas, befűthetetlen, jelenleg semmilyen tevékenységre sem használható nagy termekre, előterekre.

Az alkalmi bérbeadás kisvállalkozóknak, kereskedelmi vállalatoknak (cipő-, olcsó ruházati stb. kiárusításokra) sem kifizetődő, sem nem kultúra, csak kényszer.

A leendő és szerveződő intézményeknek is (jelenleg 6-8 településen) ez a legnagyobb gondja. Több helyen az ÁMK szerepkört csak működési elvekben és fealdatkörökben gondolkodva hajlandók érvényesíteni. Azt hiszem, ez lesz a jövő útja, hisz mind a községi felnőtt, mind pedig (főleg az iskolában elhelyezett) kettős funkciójú könyvtárak egyre több közösségi (egylet, klub, gazdakör stb.) művelődési (könyvhöz-könyvtárhoz kötődő) programot vállalnak. Az utóbbi 1-2 évben mintászerűen kialakított (Rakamaz, Gávavencsellő, Nyírbogdány, Bokony stb.), vagy ilyen célra épített (Kernecs, 900 eFt-os központi támogatással!) igen meggyőző és általánosítható példa erre megyénkben.

A kettős funkciójú könyvtárak azonban nemcsak a kényszer szülöttei, hanem a mai piaci viszonyok között is racionális intézmények, mind fenntartásuk költségeit, mind pedig tevékenységüket tekintve (többféle használati lehetőség, párhuzamos kiiktatása, szellemi és szakmai igényesség az oktatás és művelődés ötvözésére a nappali gyerekek, és a délutáni-esti felnőtt-használatban).

A jelenleg is kialakítás stádiumában lévő 8-10 egység mellett további integráció várható – főleg a közepes nagyságú és kistelepülések köréből.

Sajnálatosan kihasználatlanul maradt a korábbi évek iskolaépítési „dömpingje” irányítási hiányosságok, szervezeti okok, nagyfokú szűklátókörűség és érdektelenség (elsősorban a fenntartók és az iskolák vezetői részéről!) miatt, de jó lenne hinni, hogy a most induló kisközségi iskolaépítések nem ismétlik meg ezt a jöváteltetlen mulasztást. A pénzadó államnak nemcsak joga, hanem kötelessége is számonkérni a közösségi érdekek érvényesülését. Ne a szűklátó fenntartó és igénytelen igazgató kapjon döntési lehetőséget: nem a saját pénzéből épít!

Szerencsére egyre több a jó példa is már, de ezt „fentről indítva” tanácsos lenne (tervajanlatok, központi támogatások, konzultációs lehetőségek stb.) következetesen végigkövetni. A pénz visszafizettségét is megkövetelve (!), ha csak ez a visszatartó erő.

A közművelődési könyvtárak hálózatgazdászati-tanácsadói szerepkörének a teljes visszahozásával párhuzamosan, sajnos majdnem teljesen megszűnt az oktatás részéről is a könyvtárak segítése, a sajátos (tantervben is rögzített, ponatosan körülhatárolt) iskolai érdekek, könyvtárhasználati követelmények érvényesítése. Mindkét hálózat részéről elengedhetetlen az egyeztetett és összehangolt hálózatgazdászati-tanácsadói tevékenység újjáélesztése, erkölcsi és anyagi megbecsülése.

Az oktatási intézmények mellett a községekben egyedül a könyvtár maradt a mindenki által – ingyen – elérhető információs központ, lélekγονdozó intézmény, közösséget befogadó-összetartó hely. A nehéz gazdasági helyzetben is áldozni kell tehát rá! Fűteni, világítani, gyarapítani könyvés folyóiratállományát, ellátni a minimális technikai-közvetítési eszközökkel stb., mert segít megőrizni a szellemi igényességet, gyarapítani, a műveltséget, tartást adni emberlég-erkölcsileg az önhibáján kívül munkanélküli széles rétegeknek.

TÓTH LÁSZLÓ

Hallottuk – tetszett – továbbadjuk

A Magyar Olvasástársaság „Többnyelvű írásbeliség – út Európába” című konferenciáján *Koos Hawinkelt* holland szakember kifejtette, hogy

„az irodalom mindig interkulturális”. Szerinte az iskolai irodalomtanítás negatív jegyei az alábbiak:

– általában csak a nemzeti (vagy újabban az európai) irodalomra támaszkodik, nem a világ irodalmára;

– egyes értékeket *jobb*nak tüntet fel másoknál, ily módon előítételek kialakulásához járul hozzá;

– a tanulók nem érzik magukénak, egyfajta intellektuális gyakorlat csupán számukra, az irodalomtanítás olyanná válik, mint például a matematika.

Az előadó kifejtette, hogy újra kell fogalmazni az irodalomtanításhoz fűződő három tradicionális fogalmat:

Az irodalom helyesen – szerinte – „szóművészet”. Így belefér a szóbeli irodalom is, ezáltal a gyerekek maguk is alkotóvá válhatnak. Mindenféle irodalmi szövegnek helye lenne az iskolai irodalmi anyagban, ha az esztétikai szándékkal készült, és illeszkedik a tradícióba.

Az irodalmi nevelés elsődleges célja, hogy *válaszol*ó lényévé tegye a gyermeket. Lényeges, hogy az befogadja a művet. Az olvasás is kommunikatív aktus, nemcsak a nevelés.

Az irodalmi nyelvről fontos megjegyezni, hogy a nagy írók nyelve és a gyerekek nyelve nem feltétlenül esik egybe. Az iskolai irodalmi anyagot általában a kulturális örökség felől közelítjük meg, s hiányzik a gyerek olvasmányai felőli megközelítés.

Az iskolai irodalomtanításban feltétlenül szerepet kell kapjanak a következők:

– a kulturális szempontból valamennyi gyerek számára *idegen* irodalom (pl. eszkiom, néger stb.);

– a legtöbb gyerek számára ismerős irodalom (népszerű, fogyasztott irodalom);

– a „migrációs” irodalom (lássák a tanulók, mit is jelent kiesni egy kultúrából és „beesni” egy másikba);

– a *szóbeli* irodalom (a gyerekek saját történetei, így lehet a gyermek is „szakértő” a tanárvanódnak kapcsolatban).

Koos Hawinkels konferenciáját nemcsak úgy tekinthetjük, mint egy hatékony irodalomoktatási alternatívát, de mint olyan pedagógiai koncepciót, melynek a gyermek, s ezzel együtt a gyermeki jogok a kiindulópontja.

A modern képzőművészet tanárainak figyelmébe

A Taschen Kiadó viszonylag olcsó, alkotókat bemutató sorozata mellett – kissé drágábban – elegáns albumot adott közre *A modern művészet* címmel. Nemcsak ára, de hangvétele is indokolja, hogy iskolai könyvtárak polcain helyet kapjon az Usborne enciklopédia-sorozat kifejezetten a serdülő ifjúságnak szánt munkája: *Kalauz a modern művészethez. Béresi Csilla* magyarította *Monica Bohm-Duchen* és *Janet Cook* munkáját.

Örömmel új magyar ismeretterjesztő mű is született. *Keserő Katalin* albuma a kortárs magyar művészethez vezet közelébe az olvasót, reprodukciók nélkül. *Variációk a pop partra. Fejezetek a magyar művészetből 1950-1990* címmel. Az Új Művészet Kiadó adta ki. *Csernus* híres *Három lektorával* indít a kötet a *Konkoly Gyula* képeinek elemzésével zárul. Közte a mo-

dernizmusok összetörődött hullámaival megküzdő alkotók sora.

A gyerekek által kedvelt *Szemtanú* sorozat (Park Kiadó) is indított képzőművészeti folyómat. A népszerű művészek életművének gazdagon illusztrált albumai mellett fontos a *Perspektíva* című kötet, mely közvetlen segítője lehet rajzpedagógiai vállalkozásoknak.

TL

ARTISJUS-díj

A Szerzői Jogvédő Irodai minden évben odaítéli díjait a legsikeresebbnek tarott könyveknek. A gyermek- és ifjúsági kategóriában ezúttal *Tótfalusi István*: Irodalmi alakok lexikona című könyve jutott a megtisztelő jutalomhoz.

A Kisiskolások Szövetsége közgyűlése

Április 27-re összehívták a Kisiskolások Szövetsége közgyűlését. Előtte, április 20-án Vereb községben a polgármester vendégeként tanácskoztak a közép-dunántúli kisiskolák fenn tartói és vezetői. A kisiskolák kérdése napirenden van. Az országos hatókörű Szövetség mintegy 200 (egyéni és intézményi) tagot számlál. Székhelye a tanyavilágban évek óta konstruktív pedagógiai válaszokat kereső Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet (Kecskemét, Katona J. u. 8.). A Szövetség az elmúlt évben aktívan részt vett – a kisiskolák érdekeinek képviseletében – a fontos oktatáspolitikai dokumentumok véleményezésében, szakmai egyeztetésén. Több pályázat megírásával, ajánlásával próbált konkrét segítséget nyújtani (könyvek, lexikonok stb.) a Szövetséghez tartozó kisiskoláknak. Társadalmi kapcsolatait illetően erősödött az együttműködés a Kézai-és Fejlesztők Egyesületével – ebben kifejeződik az a program, hogy a kisiskolák fejlesztése a kistélepléseken csakis a helyi társadalom rendszerszerű fejlesztésével együtt kezelhető probléma, ily módon a kisiskolák rehabilitációja egyszerre visszatérés egy tradícióhoz, de egyúttal modernizáció is.

Az áprilisi közgyűlésen új vezetőség választására kerül sor, a Kisiskolák Szövetsége meghatározza következő feladatait. Mindezzel egyidőben nagyszabású továbbképző tábort készít elő 1994 júniusára Csillebércen.

TRENCSÉNYI

Nagyváradai ajándékcsomag

Mindig örömmel fogadom azokat a könyveket, munkafüzeteket, amelyek gyakorló pedagógusok tapasztalatai alapján születnek. Azokban a taneszközökben is szívesen lapozgatok, esetleg meríték belőlük ötleteket, melyeket a szomszédos országokban élő magyar pedagógusok alkotnak. Így került kezembe a Romániában most kaidott *Szemfüles füzetek* 5. száma. Ez a szám a környezetismeret tantárgyhoz kap-

csolódik. A 2. osztályosok számára készített füzet a környezetismeret tankönyvben közölt ismeretek elsajátításához nyújt gyakorlati segítséget. A könyvben rögzítettek gyakorolhatják a munkafüzet feladatait.

A szerző Lovász Andrea, Erdélyben, Nagyváradon élő gyakorló tanítónő arra törekedett, hogy a munkafüzet kiegészítője legyen a tankönyvnek. Elsődleges célja az önálló munkavégzés segítése, az, hogy a tanulók egyéni munkatemsük színt dolgozzanak. A munkafüzet a tankönyv témáit követi. Fejezetei: Ismerjük meg a természetet, Élőlények, háziállatok, Termesztett növények, Gyümölcsfák, Mezei vadállatok, Erdei növények, Erdei állatok, Ragadozó madarak.

A körültekintően kiválogatott feladatok a 8-9 éves korosztály fejlettségének, érdeklődésének megfelelőek. A tanulókat olyan élményekhez, sikerekhez juttatja, amelyek további feladatmegoldásra ösztönözhetik őket. A feladatok és a hozzájuk kapcsolódó útmutatások összhangban vannak, és jól segítik a tanító munkáját is. Észreint: a munkafüzetben található ismeretanyag elsajátítása nem kötelező; bátran játsszanak, rajzoljanak, színezzenek; végezzenek minél több „manuális” tevékenységet; ha a tanuló nem tud egyértelmű választ adni az adott kérdésre, hagyjuk tippelni.

A munkafüzet képekkel ellátott feladatokat tartalmaz, sajnos csupán fekete-fehérben. Színes nyomtatásban csodálatos lenne. A feladamegjelölést fejezetenként számozza s kiemeli. Valamennyi téma a tevékenységek bő választékát kínálja. Így fokozottan fejleszti a tanulók figyelmét, képzeletét, problémamegoldó gondolkodását.

A szerző a tantárgy komplexitását nagyszerűen érzékeli. A feldolgozandó anyaghoz gyakran ad egy-egy népmesét, közmondást, szólist, játékleírást. Izgalmas, érdekes kérdéseket tesz fel, amelyekre valószínűleg a gyerekek is keresték már a választokat. Például: Igazán ravasz állat-e a róka? Lehet-e mocsok vízben mosakodni? Hogyan került kukac a cseresznyébe? A kérdéseket gyakran finom humorral átszótt válaszok követik.

A szerző külön megjelöli a gondolkodtató kérdéseket: „Tudod-e?” A válaszadás gondolkodásra, esetleg kutatómunkára, megfigyelésre ösztönzi a tanulókat. A feladatok megoldásához elolvasásra ajánlott irodalmi szemelvényeket jelöl meg. Ezzel készíteti a gyerekeket könyv- és könyvtárhasznlatra.

A sokszínű, különböző nehézségi fokú feladatokból bizonyára talál magának minden gyerek egyéniségének, készségének szintjének megfelelőit. Mivel nem kell minden feladatot megoldania, válogathat, visszalapozhat, javíthat. A témák után mellékletek találhatóak, melyek jól kiegészítik a munkafüzetet.

Valamennyi feladat azt sugallja a gyermeknek, hogy elképzelhetetlen az élet a körülöttünk lévő létfontosságú anyagok nélkül. A tevékenységek során a tanuló megtapasztalhatja, hogy ő is alakíthatja, befolyásolhatja, megváltoztathatja környezetét.

Az utolsó oldalon a *Te is lehetsz környezévéddő!* című rész az élő természet aktív védelmére ösztönözi s alapokon jelzi e fontos új tudományág legfontosabb problémakörét.

Elméllyülve a munkafüzet tanulmányozásában, meggyőződésem, hogy Lovász Andrea rendkívül alapos gyakorlati tapasztalatok és elméleti

felkészültség birtokában készítette a munkafüzetet. Munkája hiányt pótol. Számos ötletet meríthetünk belőle. Erdemes tehát a megismerése.

Szemfüles munkafüzetek 5. Környezetismeret II. osztály. A feladatokat a romániai oktatás tanmenetének megfelelően készítette és összeállította Lovász Andrea. Nagyvárad, 1993. 64. p.

PETŐNÉ MÉRAI JULIANNA

Drámapedagógusok közgyűlése

Nagy érdeklődés mellett zajlott le a Magyar Drámapedagógiai Társaság Közgyűlése múlt év novemberében a Marczibányi téri Művelődési Házban.

Debreczeni Tibor az elmúlt egy év fontosabb jelenségeit elemezte. *Szakall Judit* a gyermekszínház helyzetéről, *Gabnai Katalin* pedig az oktatási bizottság munkájáról számolt be.

A közgyűlés napjára jelent meg a DPM 6. száma, a szokásosnál 20 oldallal nagyobb terjedelemben. Köszönhető ez annak, hogy a szerkesztő valamennyi, a drámapedagógiai vizsganyaggyal és vizsgával kapcsolatos dokumentumot leközölt. (Sajnos nőtt a nyomdai hibák száma is, amiért – a tanulságok levonása mellett – elnézést kér a szerkesztő.)

A közgyűlés egyetlen olyan döntést hozott, aminek nyoma még nem volt a 6. számban, hogy tudniillik *1994-ben is megrendezzük a fel-futasos rendszerű, III. Wöörös Sándor Országos Színházszó Fesztivált*. A megyékben az ún. volt megyei művelődési központok gondozzák. A területi bemutatók helyével kapcsolatos tárgyalások most zajlanak. A döntő színhelye 1994-ben is Paks. Minden ezzel kapcsolatos kérdéssel és kéréssel Szakall Judithoz, a Társaság színházszó ügyekkel foglalkozó elnökhelyetteséhez lehet fordulni.

A közgyűlés tudomásul vette a beszámolókat és egyelértéssel nyugtázta a Társaság ebben az évben végzett oktatási, gyermekszínházszó-mozgalmi, szerkesztői-kiadói és nemzetközi munkáját. Az utóbbival kapcsolatban azt is, hogy *Szaunder Erik* az angol kapcsolatokat, *Gabnai Katalin* az IDEA-t, s *Debreczeni Tibor* a határmenti magyar kapcsolatokat gondozza. A gazdasági jelentést is rokonszenvvel figyelte: *Szakall Judit* pályázat-írói kezdeményezései sikeresek voltak. *Hámoniné Váczy Zsuzsa* pedig bölcsen és gazdaságosan irányította a Társaság pénzügyeit.

Bejelentették, hogy a jövőben a Társaság adminisztrációs és terjesztői feladatait fizetett munkatárs végzi. (Eddig ez társadalmi munkában zajlott.)

A szakmai fórum kitűnő megrendezéséért ez alkalommal is köszönetet mondunk a művelődési ház vezetőjének és a példásan működő „csapatnak”.

A közgyűlés közegében november 13-14-15-én a Marczibányi téri Művelődési Központ gazdasági bemutató programot rendezett. Kitűnően. Társaságunk ezt anyagilag (61.300,- Ft-tal) támogatja, így juttatván kedvezményes belépőjegyekhez tagjait.

DEBRECZENI TIBOR